

---

# SPOR GÜVENLİĞİ ve YÖNETİMİ

---

## YAZARLAR:

Dr. Savaş ŞANLI

Dr. Halil İbrahim MİL

Doç. Dr. Mehmet GÜÇLÜ

Doç. Yusuf ARIKAN



Dr. Savaş ŞANLI  
Dr. Halil İbrahim MİL  
Doç. Dr. Mehmet GÜÇLÜ  
Doç. Dr. Yusuf ARIKAN

## SPOR GÜVENLİĞİ VE YÖNETİMİ

ISBN 978-605-318-283-2

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2015, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları  
Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir.  
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,  
kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt  
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.  
Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında  
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları  
satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Ekim 2015, Ankara

Yayın-Proje: Didem Kestek  
Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek  
Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj Sanayi Tic. Ltd. Şti.  
Büyük Sanayi I. Cadde 95/1 İskitler/ANKARA  
Tel: 0312-341 1020  
Faks: 0312-341 3050

Yayıncı Sertifika No: 14749  
Matbaa Sertifika No:26062

### İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA  
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51  
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60  
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08  
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38  
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60  
İnternet: [www.pegem.net](http://www.pegem.net)  
E-ileti: [pegem@pegem.net](mailto:pegem@pegem.net)

## ÖNSÖZ

Spor dünyada her kesimden, bütün insanların ilgisini çeken ve onlara severek meşgul eden bir olgudur. Özellikle spor branşları içinde günümüzde en çok sevilen ve tutulanı futboldur. İngiliz kolonilerinde “saccer” kıta Avrupasında ve latin dünyasında futbol olarak bilinen bu sihirli oyun kitleleri arkasından sürüklemektedir. Ekonomisi, sosyal yapısı ve seyirci kitleleri ile ayrı bir dünya yaratmıştır kendine.

Ülkemizde de çok hızlı bir şekilde gelişmiş, liglerini kurmuş, transfer ücretleri, televizyon gündemleri ve seyirci kavgaları ile kendisini sürekli gündemde tutmayı başarmıştır. İlk profesyonel olma özelliği ile de spor yapılanmaları arasında dikkat çekenidir. Bu branş önemli kılan diğer özelliği ise rekabetin ve rantın yüksek olmasıdır. Bu da ister istemez hırs ve kavgayı beraberinde besliyor.

Bu olumsuzlukların (hırsın, kavgaların) insanoğlunun dünyasını daima var olagelmıştır. Frederic Bastiat Hukuk adlı makalesinde diyor ki; “İnsanlarla sürekli çalışmak, doğal kaynakları yetenekleriyle değerlendirmek suretiyle ihtiyaçlarını karşılayıp hayatta kalabilir. Bu süreç mülkiyetin kökenini oluşturur. Ne var ki, insan başkalarının emeğini gasp etmek suretiyle de kendi ihtiyaçlarını karşılayıp hayatta kalabilir. Bu süreçte yağmanın/soygunun kökenini oluşturur. O halde, soygun/yağma ne zaman durur? Emekten daha zahmetli ve daha tehlikeli olunca durur. O halde, hukukun asli görevinin temsil ettiği kolektif gücü insanoğlunun soygun ve yağmalama eğilimini durdurmak üzere kullanmak olduğu açıktır” diyor (Alatlı, 2010: 1160).

Toplum hayatında olduğu gibi sportif hayatımızda da hukuk son derece önemli bir yer tutmakta. Tarihe baktığımızda Hem sporun korunması ki, genelde spor oyun kurallarını kendisi koymak suretiyle dışarıdan müdahaleyi engellemiştir. Hem de seyredenlerin coşkularını, heyecanlarını ve taşkınlıklarını kontrol altına almaya çalışmıştır.

Antik Yunandaki M.Ö 6.ve 5. Yüz yılda olimpiyat oyunları ve benzerlerinde oyunlar başlamadan önce oyunlara katılacak olan sporcular ve aileler birlikte, organizasyon komitesi ve hakem heyetleri ile birlikte Zeus tapınağında kutsal yemin etmeleri ve yeminlerine sadık kalmaları ve oyunlara hile katmamaları için and içmeleri bir kuraldı. Yine seyirciler içinde ve oyunların kurallara uygun devam etmesi için “HELLANODİKAI”lar olimpiyatların yöneticileri vardı. Bunlar Hakemler, Starterler, Varış hakemleri, Gerektiğinde özel dayakçılar(sükûneti ve asayişini sağlamak için) Güvenlik içinde polis müdürleri görev yaparlardı. Olimpiyat oyunları döneminde silah taşımak ve asayişe mugayir davranmak yasak olmasına rağmen oyunların güvenliği için bu tedbirler alınmıştır (Küçükğöz, 2006: 12).

Günümüzde de spor ve spor alanlarında güvenlik son derece önem arz etmiş. Stadyumlarda, spor salonlarında çıkan olaylar yetkilileri ister istemez bir takım polisiye ve hukuki tedbirlere yönelmeye mecbur etmiştir.

Bu çalışmanın amacı, spor severlere ve spor camiasına spor güvenliği ve hukuki tedbirlerle ilgi yeni bilgileri paylaşmaktır. Sürçü lisan etti isek affoluna.

Saygılarımızla.

Ekim 2015, Ankara

# İÇİNDEKİLER

Giriş .....	1
-------------	---

## 1. BÖLÜM

### *Spor Güvenliğinin Kavramsal Çerçevesi*

1.1. Spor Kavramı .....	3
1.1.1. Futbol.....	6
1.1.1.1. Futbolun Dünya’da Gelişimi .....	10
1.1.1.2. Futbolun Türkiye’de Gelişimi .....	12
1.2. Spor Seyircisi.....	14
1.2.1. Spor Seyircisinin Özellikleri .....	17
1.2.2. Sporda Özdeşleşme Kavramı .....	21
1.3. Seyirci Türleri .....	24
1.3.1. Taraftarlar.....	24
1.3.2. Fanatikler .....	27
1.3.3. Holiganlar (Saldırgan Taraftarlar) .....	32
1.3.4. Televizyon İzleyicileri.....	38
1.4. Spor Organizasyonları .....	39
1.5. Sporda Şiddet ve Saldırganlık.....	42
1.5.1. Futbolda Şiddet ve Saldırganlık .....	47
1.5.1.1. Türkiye’de Futbolda Seyirci Şiddeti ve Saldırganlığı .....	54
1.5.1.2. Dünya’da Futbolda Seyirci Şiddeti ve Saldırganlığı .....	56

1.5.2. Şiddet ve Saldırđan Davranışa Yol Açan Duygu Durumları .....	59
1.5.3. Seyirci Şiddet ve Saldırđanlığının Çeşitleri .....	60
1.5.3.1. Bireysel Şiddet ve Saldırđanlık .....	61
1.5.3.2. Kitleseel Şiddet ve Saldırđanlık .....	61
1.5.3.3. Tamamen Şiddet İçeren Saldırđanlık .....	62

## **2. BÖLÜM**

### ***Spor ve Güvenlik Yönetimi***

2.1. Spor Güvenliği Polis Strateji Yöntemleri.....	70
2.1.1. Toplum Destekli Polislik ve Spor Güvenliği.....	70
2.1.2. Suç-Yoğun Bölgeler Polisliği ve Spor Güvenliği .....	72
2.1.3. Problem Odaklı Polislik ve Spor Güvenliği.....	72
2.2. Spor Güvenliği İle İlgili Yasal Düzenlemeler.....	73
2.2.1. Kanunlar .....	73
2.2.2. Yönetmelikler .....	73
2.2.3. Genelge ve Talimatlar .....	73
2.3. Spor Güvenliği Bağlamında Taraflar .....	74
2.4. 6222 Sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanundaki Düzenlemeler .....	77

### 3. BÖLÜM

#### *Spor Güvenliğini Etkileyen Eylemler ve Yaptırımları*

3.1. Şike ve Teşvik Primi .....	90
3.2. Spor Alanlarına Yasak Maddeler Sokulması.....	92
3.3. Hakaret İçeren Tezahürat ve İnsanları Aşağılama .....	93
3.4. Spor Alanlarına Usulsüz Seyirci Girişi .....	96
3.5. Yasak Alanlara Girme .....	97
3.6. Spor Alanlarında Taşkınlık Yapılması ve Tesislere Zarar verilmesi .....	98
3.7. Şiddete Neden Olabilecek Açıklamalar .....	100

### 4. BÖLÜM

#### *Sportif Organizasyonlarda Güvenliğe Yönelik Tedbirler ve Stratejiler*

4.1. Sportif Organizasyonlarda Güvenliğe Yönelik Tedbirler ....	103
4.1.1. Spor Alanlarının Güvenlik ve Düzenine İlişkin Tedbirler .....	103
4.1.2. Saha Güvenliği .....	107
4.1.3. Müsabaka Güvenliği.....	110
4.1.4. Seyir Güvenliğinin Sağlanması .....	111
4.1.5. Seyirden Yasaklanma Tedbiri .....	111
4.1.6. Spor Alanlarındaki Güvenlik Sistemleri .....	114
4.2. Sportif Organizasyonlarda Uygulanacak Güvenlik Stratejileri .....	118

## 5. BÖLÜM

### *Türkiye’de Sporda Şiddet Adına Yapılan Bazı Araştırmalar ve Analizler*

5.1. Stadyum Güvenliği Araştırma Projesi .....	119
5.2. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Spor Kulüplerinin Sorunları İle Sporda Şiddet Sorununun Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporunda Yer Alan “Türk Futbolunun Sorunları ve Geleceği” Toplantısı Anketi ve Sonuçları.....	121
5.3. Sporda Şiddet Raporu (2015) .....	125

## 6. BÖLÜM

### *Spor Güvenliğinin Sağlanması Bağlamında Dünyadan Örnekler*

6.1. Uluslararası ve Ulusal Kriterler .....	127
6.1.1. FIFA Kriterleri.....	127
6.1.2. UEFA Kriterleri.....	133
6.1.3. Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) Kriterleri .....	136
6.2. Ülke Örnekleri .....	139
6.2.1. İngiltere .....	140
6.2.2. İspanya .....	145
6.2.3. Hollanda .....	147
6.2.4. İtalya .....	148
6.2.5. Fransa .....	149
6.3. Avrupada Sporda Şiddetin Önlenmesinde Taraftarlar Bağlamında Yapılan Çalışmalar.....	151
Sonuç Olarak .....	153
Kaynakça .....	155
Yazarlar Hakkında.....	169



## GİRİŞ

Spor, günden güne yaygınlaşması ve toplumun neredeyse tüm kesimlere hitap etmesi sonucu önemli ve vazgeçilmez bir olgu haline gelmiştir. Toplumunu oluşturan bazı insanlar spora oyun, hobi ve stres atma aracı olarak görmekte; bazıları ise sporla özdeşleşmekte, onunla yatıp onunla kalkmakta, bir ölüm kalım olayı olarak görmektedir. Sporun yaygınlaşması sporda çalışan ve sporla ilgili birçok kesimin de oluşmasına neden olmuş, işin içine paranın da girmesiyle spor büyük bir endüstri haline gelmiştir.

Oluşan bu büyük endüstride (para) kazanma hırsı ve/veya özdeşleşme düşüncesi şiddet ve saldırganlığı da beraberinde getirmiştir. Özellikle sporun en gözde branşı olan futbol sahalarında şiddet, saldırganlık, şike, teşvik, ırkçılık, kötü tezahürat, olumsuz davranış ve demeçler büyük ölçüde oluşmuştur. İnsanlar artık kendilerini tanıtırken veya anlaşırken hangi takım taraftarı olduklarını sorar hale gelmişler ve buna göre ilişkilerini devam ettirmişlerdir.

Hazırlanan bu kitapta 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunun ışığında sporda şiddet ve saldırganlık ile ilgili kavramlar, mevzuat hükümleri, güvenlik yönetimleri, etkileyen eylem ve yaptırımları, alınan tedbir ve stratejileri ele alınmış, bu alanda Türkiye'de yapılan bazı alan araştırmaları ve konuyla ilgili FİFA, UEFA ve TFF kriterleri ile ülke örnekleri anlatılmış ve değerlendirilmiştir.

# 1. BÖLÜM

## SPOR GÜVENLİĞİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

### 1.1. SPOR KAVRAMI

Spor sözcüğünün kökeni Latince, “Desportare ve İsportus” (eğlenmek, hoşça vakit geçirmek, oyalanmak) kelimelerinden gelmektedir. XI. yüzyılda Fransızcadan İngilizceye geçmiş ve “Sport” (eğlendirme, zaman öldürme, oyalanma, hobi) biçiminde kullanılmıştır (Voigt, 1998: 86). Türk Dil Kurumu’nun sözlüğüne göre spor; “kişisel veya toplu oyunlar biçiminde yapılan, genellikle yarışmaya yol açan, önceden kabul edilen kurallara göre uygulanan beden hareketlerinin tümüdür” (Türk Dil Kurumu (TDK), 1988: 1338).

Atatürk: “Başarılı olmak için her türlü yardımdan çok bütün milletçe sporun esasını, değerini anlamak ve ona kalpten sevgi göstermek, onu vatani vazife saymak lazımdır” ve “Dünyada spor hayatı, spor gayesi çok önemlidir. Bu kadar önemli olan spor hayatı, bizim için daha da önemlidir. Çünkü ırk meselesidir. Irkın düzelmesi ve gelişmesi meselesidir” demiştir (Palazoğlu, 1999: 306). Ayrıca “Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur” sözüyle sporun önemine vurgu yapmıştır.

Fişek (1998: 34) sporu şöyle tanımlamıştır: “Spor, yapan (sporcu) açısından kazanmaya dönük teknik ve fiziki bir çabadır. İzleyen (seyirci) açısından yarışmaya dayalı estetik bir süreçtir. Toplum içinde de yerine göre, o cemiyetin çelişki ve özelliklerini olduğu gibi yansıtan bir ayna, yerine göre onu yönlendirebilen etkili bir amaç, ama son tahlilde, önemli bir toplumsal kurumdur”.

Antonio Salazar: “Portekizi kırk yıl süreyle 3 F, fiesta (şölen), fadima (örgütlü din) ve futbol ile yönettim.” (Fişek, 1998: 30). Baron Pierre de Coubertin: “Sporun gerçek ödevi genç insanları savaşa hazırlamaktır” (Fişek, 1998: 29). Spiro Agnew: “Spor, toplumumuzu bir arada tutan tutkaldır” (Fişek, 1998: 30) diye tanımlamışlardır.

Spor, “insanın doğa ile mücadele ederken kazandığı temel becerileri ve geliştirdiği araçlı araçsız savaş usullerini, boş zamanındaki artışa paralel olarak tek ya da topluca, barışçı biçimde ve benzetim yoluyla, oyun, oyalanma ve işten uzaklaşma için kullanmasına dayalı olarak estetik, teknik, fizik, yarışmacı ve toplumsal bir süreçtir” (Fişek, 1998: 35). Savaş (1997: 304) ise sporu, “tek başına, toplu veya takım halinde yapılan, kendine özgü kuralları, teknikleri olan, bedensel ve zihinsel yetilerin gelişimini sağlayan, eğitici, eğlendirici uğraşı, vücudun gücünü arttırmak için yapılan çalışma” olarak tanımlamıştır. Diğer bir tanım da spor; “oyun ile yarışmanın birleştiği, ağır kas çalışmasının gerektiği, mücadele ederek kazananların ödüllendirildiği ve yetenekli olanların yaptığı sürekli bir uğraştır” (Kılıcıgil, 1998: 6).

Toplumsal hayat sosyal ilişkilerden meydana gelmektedir. Bireyler birlikte yaşayabilmenin gerekliliği olarak karşılıklı bir takım, farklı ve karmaşık ilişkilerde bulunurlar. Bu ilişkiler özelliklerine göre birleştirici ya da ayırıcı, özel veya değil, ekonomik veya siyasi, dostça veya düşmanca olabilmektedir. Bunlar; hem fiziksel hem zihinsel boyutlara sahiptirler. İnsanlar olgunlaştıkça bu ilişkilerin önemini anlamakta ve geliştirmektedirler. Dolayısıyla toplumu bir arada tutan bağlar da kuvvetlenmektedir (Fichter, 1994: 97).

Spor, modern hayatın beraberinde getirdiği teknolojik kolaylıklar sebebiyle oluşan hareketsizliğe ve monotonluğa karşı bir alternatif, sağlıklı ve sıhhatli kalabilmenin bir aracı olması nedeniyle, zamanla daha fazla kişi tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak ilgi görmekte ve beraberinde büyük kâr ve rant sağlayan görkemli sportif organizasyonlar için uygun ortam sağlamaktadır. Ayrıca uluslar arası sporu, sıcak savaş dönemlerinin artık yok olduğu ya da çok riskli

olduğu düşünülen dünyamızda ulusal saygınlık kazanma yolu olarak değerlendirilmektedir. Bu durum milletleri beynelmilel sevinç ya da yasa sürüklemektedir. Bu ve buna benzer nedenlerden ötürü sosyal bilimciler, sporun da sosyal bilimlerde özel bir alan olarak ele alınıp değerlendirilmesi gerekliliğini savunmaktadır (Öztürk, 1998: 5-6).

Spor, ferdin aktif olarak sosyal ortamlara katılmasını sağlayan bir faaliyet olmasından dolayı kişinin sosyalleşmesinde önemli bir yere sahiptir. Sporla ilgilenen birey, sporun genellikle kolektif yapısından dolayı farklı insan gruplarıyla irtibat kurarak arkadaşlık ve dostluklarını artırır. Kendi dar dünyasından kurtularak başka inanç ve düşünceden olan insanlarla rekabet etmesini, diyalog içinde bulunmasını ve onlarla karşılıklı bir etkileşim içerisinde olmasını sağlamaktadır. Bu özellikleriyle sporun dostluğu, kardeşliği ve arkadaşlığı pekiştirdiği ve toplumsal birlikteliğe destek olduğu belirtilmektedir (Çaha, 1999: 115-125). Tüm ülkelerde spor yapmaya ve izlemeye duyulan ilginin artması, sosyal hayatın ayırt edici özelliklerindedir. Toplumların ilerlemesi, gelişmesi, onu oluşturan bireylerin tüm yönleriyle sağlık, mutluluk ve refah seviyesine ulaşmalarıyla mümkün olabilir. Bireyin refahı ise, bir bakıma onun beden ve ruh sağlığının tam ve devamlı olmasına bağlıdır. İnsanın istenilen düzeyde bir varlık haline getirilebilmesinde spor etkinliklerinin rolü büyüktür (Yetim, 2011: 182).

Toplum içinde meydana gelen başlangıç ve bitiş noktaları belirli olan her şey toplumsal olaydır. Sosyal olgu ise, yeri kesin olarak belirlenemeyen başlangıç ve bitiş süresi bilinmeyen, süreç içinde ortaya çıkan bir gelişmedir. Günümüzde sporun gerçekten önemli bir olgu olduğunu; gittikçe yaygınlaşması ve farklı alanlarda işgören insanların ilgi duyduğu bir uğraş haline dönüşmesi göstermektedir. Gazete ve televizyonlarda yarışmaya dayalı dünyaca kabul gören basketbol, futbol, tenis vb., ile herkes tarafından değil ama çoğunlukla spor olarak kabul edilen paraşüt, sörf vb., ayrıca bazılarına göre spor bazılarına göre ise geniş kapsamlı eğlence türü olan gösteri güreşleri ve vücut geliştirme vb. aktiviteler yer almaktadır. Bunların her

birinin başlangıcı, bitişı ve yerleri belli olması ve birden fazla kişiyi ilgilendirmesi nedeniyle sosyal birer olaydır. Ancak sporun kendisi bir sosyal olgudur (Erkal, Güven ve Ayan., 1998: 44-45; Öztürk, 1998: 13-14).

Eğitim sporun en önemli boyutlarından birisidir. Spor bu boyutuyla ele alındığında iki şekilde değerlendirilmesi gerekir: Spor için eğitim ve eğitim için spor. Spor için eğitimde spor amaçtır ve sporun en üst düzeyde gerçekleştirilebilmesi için eğitimden faydalanılır. Sporcu, antrenör, seyirci, hakem ve spor yöneticilerinin eğitimi söz konusudur. Bu anlamda eğitim sporun hizmetindedir ve sporun teknik, estetik ve performans düzeyini yükseltmek için vazgeçilmez unsurdur. Antrenman bilimi ve spor fizyolojisi, spor psikolojisi, spor yönetimi ve işletmesi, spor pedagojisi gibi pek çok bilim dalı spor için eğitimde önemli yer tutar. Eğitim için sporda ise spor, eğitimin hedeflerine ulaşması için kullanılan araçlardan sadece bir tanesi, belki de en eğlencelisi ve kullanıldığında en etkilisidir (Öztürk, 1998: 77).

Yetimè (2011: 278) göre spor; “insan, toplum ve insanlık için barış, kardeşlik, yarış, oyun, eğlence, zevk ve boş zamanları değerlendirme aracıdır. Spor sağlık, güzellik ve başarıdır ama asla şiddet değildir. Sporun bir kavga değeril, barış, kardeşlik, dostluk duyguları içinde mertçe yapılan bir yarışma olduğu herkese öğretilmelidir”.

Spor dalları içerisinde futbolu taraftarlarıyla, takımlarıyla ve ekonomik yapısındaki büyüklüğünden dolayı ayrı bir başlık altında ele almakta fayda vardır.

### 1.1.1. Futbol

Dünyada en yaygın ve en çok tutulan spor dallarından biridir (Savaş, 1985: 15). Futbol, modernleşme süreciyle birlikte, belli bir alt kültüre ait oyun olmaktan çıkarak kitlelerin peşinden sürüklendiği popüler bir eğlence aracı olmanın yanı sıra, insanların aşırı bağımlık gösterdikleri temel bir doyum kaynağı olmuştur. Dünyada

artarak devam eden milyonlarca çocuk, genç ve yetişkinin oynadığı ve izlediği bir spor dalıdır. Diğer spor dallarına oranla daha fazla ilgi çekmesinin nedenleri arasında; çok kişiyle oynanabilmesi, özel bir vücut yapısına gerek olmaması, şahsın yeteneklerini sergileme imkânını bulması, herhangi bir düzlükte ve sağlıklı her kişi tarafından oynanabilmesi ve seyredenlere de heyecanlı dakikalar yaşatması sayılabilir (Acet, 2001: 5-16; Apaydın, 2000: 1; Kayaoğlu, 2003: 301).

Futbolun Anabritannica ansiklopedisindeki tanımı ise şöyledir: On birer kişilik iki takım arasında belli kurallara göre oynanan ve oyuncuların, şişirilmiş bir topu el ve kollarını kullanmadan rakip kaleye atmaya çalışmasına dayanan oyundur. Futbol, İngilizcede (foot-ayak) ve (ball-top) kelimelerinden adını alan “ayak topu” olarak adlandırılan takım oyunudur. Futbol oyunu karakterli bir organizasyon biçimidir. Oyunun en belirgin özelliği, duruma göre fiziksel, zihinsel veya ruhsal niteliklerin, yaratıcı zekâ, beceriklilik veya rastlantının rol oynadığı, yenenlerin ve yenilenlerin bulunduğu, uzlaşmalı kurallara dayanan eğlence amaçlı bir etkinlik olmasıdır (Renkikurt, 1999: 14; Acet, 2001: 5).

Futbol, son zamanlarda gerçekleştirilen çeşitli teknik, taktik ve fiziksel gelişmelerden dolayı tümüyle değişmiş bir spor dalıdır. Bugün modern futbol çok daha hızlı teknik işbirliği, çok daha süreklilik kazanmış bir oyundur (Urartu, 1994: 29-32). Bilimsel tarifi basittir. Gol atmak ve gol yememektir. Futbol günümüzde dünyanın her köşesinde işçileri ve işverenleri olan dev bir endüstri haline gelmiştir. Finansal çerçevesi trilyonlarla çizilen bir sektör olmuştur, bu sektörün üretimi ve tüketimi dünya üzerinde pek çok insanı yakından ilgilendirmektedir (Taşgın, 2000: 1-36).

Futbol içinde rekabeti, hırsı, kimlik edinmeyi, milliyetçiliği, ekonomiyi, dikey hareketliliği, işbölümünü, fanatizmi, holiganları, şiddeti, estetiği, sevinci, üzüntüyü ve en önemlisi şansı barındırdığı için hem en sevilen hem de üzerinde en çok düşünülmesi gereken spor dalıdır (Talismciler, 2003: 33). Futbolun kuralları değilse de tarzı, oyuncu halleri, söylemi, takım/kulüp ve taraftarlık alt kültürleri

ulusal karakteristiklerle yüklenmiştir. İşte, futbolun dünyada kolayca yaygınlaşması büyük ölçüde bu millileşme yatınlığına ve diğer spor dalları ile kıyaslanamayacak kadar kitlesel olmasından kaynaklanmaktadır (Bilgili, 1999: 33-43). Sınır tanımaz ilişkileriyle ülkelerin ekonomileri, dostluk ve düşmanlıklarını bir anda oluşturan genci, ihtiyarı, kadını, erkeği, dini, dili, ırkı ayırmayan renk cümbüşünün her çeşidini içinde bulunduran futbol, musikinin, ritmin, modanın, ahengin yaşandığı tribünlerde, milyonların hem stresi hem de deşarj noktasıdır (Türkmen, 1998: 1).

Dünyada hızla yaygınlaşarak evrensel bir spor haline gelen futbolun, bu süreçte “oyun” niteliği giderek azalmakta ve “seyirlik” yani gösteri niteliği öne çıkmaktadır. Futbolun her geçen gün daha çok kazandırıyor olması, bu spora olan bakış açısının değişmesine ve futbolun bir orta sınıf sporu haline getirilme çalışmalarının hızlanmasına yol açmaktadır. Bununla ilişkili olarak, futbola yapılan maddi yatırımlar artmakta ve artık günümüzde büyük bir ticari sektör haline dönüşmüştür (Kayaoğlu, 2003: 301).

Sermaye sahiplerinin futbola bu doğrultuda yaptıkları her müdahale, futbolun özünden uzaklaşmasına ve ruhunu yitirmesine neden olmaktadır. Futbol sahalarının daha elit bir kitleye bırakılma çabaları, stadyumların yeniden düzenlenmesini, bilet fiyatlarının yükseltilmesini ve kulüplerin televizyon yayınlarına olan bağımlılığının artısını hızlandırmaktadır. Futbol, kapitalizmin popüler sporu olmuştur. Bu üretim ilişkileri içinde doğup gelişmiş, bu sporun bugünkü hayatla kopmaz bağları bulunmakta ve kapitalist sistemin yön verdiği hayat, başlı başına bir şiddet içermekte ya da insanda zaten var olan şiddet dürtüsünü ölçsüz biçimde pompalamaktadır (Zat, 1997: 28).

Çağdaş insan futbolda kendi özünü bulmaktadır. Kolay ile zor, iyi ile kötü, güzel ile çirkin gibi kendine özgü karşıtlıkları sunan futbol, bu zengin açılımı ile farklı gereksinim ve özlemlere cevap vermektedir. Futboldan beklentiler kişiden kişiye toplumdan toplu-

ma değişmektedir. Ortaya çıkan farklılık futbolun genel-geçer kurallarına yeni boyutlar eklemesi değil, olaya yeni ve farklı anlamlar yüklemekten ileri gelmektedir. Bu itibarla Amerikalı ve Avrupalının, Japon ile Arapların, Türkler ile Fransızların hülâsa tüm milletlerin futboldan beklentileri ince farklılıklar ortaya koyabilmektedir. Bütün bunların temelinde futbolun giderek bireysel ve kitlesel bir durum hâline gelmesi de gösterilebilir (Doğan, 1999: 73-85). Futbolun birçok insan için, ruhlarında dürüst duygular ve insani ilişkilerden oluşan küçük da olsa bir adacık oluşturmak için tek, hatta bazen en son şans olması, önemliliğinin en büyük nedenidir (Kuper, 1996).

Birçok ülkede futbolun bu denli ilgi görüp yaygınlık kazanması, sade vatandaştan başlayarak toplumun değişik kesimlerinde görev yapan birçok kimsenin ve hatta devlet başkanlarının bile, zaman zaman ilgi odağı haline gelmesi, bu spor dalının giderek tam bir toplumsal olgu haline dönüştüğü izlenimini vermektedir. Futbol, daha önemli olarak tanımlanan işlerle uğraşmaya başlamadan önce, kendisine böyle toplumsal ölçekli büyük işler ve kahramanlık rolleri vermeden çoğu kişinin yaşamında önemli bir alanı işgal etmektedir (Mutlu, 1991: 196).

Bugün futbol, günlük yaşantımızın, sevinçlerimizin, üzüntülerimizin ana yönlendiricilerinden biri, muhtelif düşünce ve duyguların birleştiricisi, milletleri bir birine bağlayan müşterek bir ortam oluşturmaktadır (Baldık, 2002: 32-38). Futbolun 700 yıllık erken tarihi aynı zamanda bir yasaklar tarihidir. Yasaklama kararlarının altında yatan başlıca neden ise bu dönemlerde futbolun oynandığı ülkeler olan İngiltere ve Fransa'da resmi makamların futbolun huzur ve asayışı bozduğu yönünde bulunan görüşleri olduğu ileri sürülmektedir. Anılan dönemlerde kamu düzeninin sağlanması görevini üstlenen düzenli polis örgütlerinin olmaması yasaklama kararlarının alınmasında etkili olmuştur. Bununla birlikte yasaklama kararlarının altında yatan diğer etkenlerin ise "maç günleri, sıradan vatandaşları pazarın kurulmuş olduğu kasabadan uzaklaştırmanın olumsuz ticari etkileri" ile "futbol oyununun halkı okçuluk gibi uğ-



raşlardan uzaklaştırarak savaş gücünü zayıflattığı inancı” olduğu ile ri sürülmektedir (Demiryürek, 2003).

Bu yasaklamalara rağmen futbol oldukça hızlı büyümeye devam etmiş ve günümüzde de kitleleri ardından sürükleyen bir endüstri haline gelmiştir. Tabi futbol yalnız başına gelişip büyümemiş aynı zamanda taraftar ve seyirci kitlelerini de büyütüştür. Oyuncular arasındaki şiddet zamanla seyircilere sıçramıştır. Bu olaylarda geçmiş yıllarda olduğu gibi, halen birçok ölümler meydana gelmektedir (Acet, 2005: 81-88).

### **1.1.1.1. Futbolun Dünya’da Gelişimi**

Bugün dünyada top ile oynanan yirmi kadar spor branşı vardır. Fakat top oyunu denildiği zaman daima akla ilk gelen futboldur. Futbolun ilk olarak nerede ve kimler tarafından oynanmaya başlandığı kesin olarak tespit edilememiştir. Futbol bugüne kadar çeşitli memleketlerde, çeşitli şekil ve kaideler altında oynanmış ise de sonunda evrensel bir kurala bağlanmış ve uluslararası bir şekil kazanmıştır (Aydın, 1988: 21).

Tarihi değer taşıyan birçok eserden ve zamanımıza kadar kalmış olan bazı anıtlardan anlaşıldığına göre; futbolun M.Ö.3000 yıllarında Asya ve Mısır’da kurlsız olarak oynandığı öğrenilmiştir (Urartu, 1994: 5). M.Ö. 2500 yılında Çin İmparatoru Huang-Ti’in askerlerine iki direk arasından geçirilerek bir top ile çeviklik talimi yaptırdığı eski Çin kaynaklarında belirtilmektedir (Çağlayan ve Fişekcioğlu, 2004: 127; Koludar, 1988). Ortaçağda köylülerin top diye adlandırılan şişirilmiş bir işkembeye vurdukları belirtilmektedir. Futbolun dinsel törenlerin bir parçası olduğu belirtilmekte; topu bir ileri bir geri atmak; iyi ile şeytanın çarpışması ya da yaşam ve ölüm gibi olayları vurgulamak olduğu belirtilmiştir. Ortaçağda ‘futbol’ toplumsal doku içinde bir denge öğesi olmuştur (Özmen, 2000: 1-20; Çağlayan ve Fişekcioğlu, 2004: 127).

Avrupa’da ayak topu oyunu Eski Yunan devrinde, bilhassa on beşer kişilik takımlar halinde ve “Episkiros” adı altında Isparta’da oy-

nandığı, Eski Roma'da bu oyuna benzer bir ayak topu oyunu "Harpastum" adı ile askerlere idman olarak oynatıldığı belirtilmektedir. Avrupada futbolun oynanma tarihi ve futbol oyununun menşei de ihtilafli bulunmaktadır. Fransızların bu oyunun İngiltere'ye Normanlar tarafından geçirildiğini, İngilizlerin ise bu oyunun kendi eski milli oyunları olduğunu iddia ettikleri belirtilmektedir (Somalı, 1989: 8; Arıpınar, 1991: 23; Çağlayan ve Fişekçioğlu, 2004: 127). Ancak futbol giderek köyler ve kasabalar arasında büyük bir rekabete ve bu rekabet, çatışmalara neden olmaya başlayınca 1314 yılında Kral II. Edward, yayınladığı bir fermanla İngiltere'de futbolu yasaklamıştır (Carnibella, Fox, Fox, Cann, March ve March, 1996: 28).

Altı yüz yıl kadar bazen krallarca yasaklanarak, başıboş ve kalabalık gruplarla oynanan oyun, 1860'ta İngiltere'de Cambridge Üniversitesi'nde toplanan okul temsilcileri arasındaki anlaşma sonucu belirli kurallara bağlandı. Aynı yıl okullar arasındaki lig maçlarında bu kurallar uygulanmaya konuldu. Dünyanın ilk futbol kulübü Nottingham County 1862'de İngiltere'de kurulmuştur (Hürkan, 2000). Çağlayan ve Fişekçioğlu, (2004: 129) ilk futbol kulübü olarak 1857 yılında kurulmuş olan Sheffield olduğunu ve modern futbolun doğum tarihini ise, İngiliz Futbol Birliğinin kurulduğu 26 Ekim 1863 yılı olduğunu belirtmişlerdir. 1882 yılında ise en yetkili kurum olarak International Board kurulmuştur. 21 Mayıs 1904 tarihinde Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği (FİFA) kuruldu. 1954 yılında da Avrupa Futbol Birliği (UEFA) kurulmuştur (Branko, 1993).

Futbola olan ilginin artması, özellikle iki kesimin sermayedarlar ve kiliselerin dikkatinden kaçmamıştır. Bu kesimler futbolun gelişmesinde önemli rol oynamışlardır. Arsenal, demir-çelik işçilerinin, Liverpool ise, tersane işçilerinin bulunduğu yörelerde kurulmuştur. İşçi nüfusunu sürekli ve tam olarak kuşattıklarından kuşku duyan patronlar, yanlarında çalıştırdıkları ücretlilerine, hastanelerin ve okulların dışında, stadyumları ve diğer sportif yapıları da kısa sürede sunmuşlar. Özel sermaye patronlarının denetimi ve yardımıyla da çok sayıda spor birliği, kulübü kurulmuştur